

Partnerséget építünk

Alapfogalmak az időskori ellátásban

Alapfogalmak az időskori ellátásban

Készült az SKHU/WETA/2101/4.1/004, Gondoskodjunk közösen / Starajme sa spoločne projekt keretében

Készítették:

Dr. Bakonyi Bernadett

Ing. Bauer Edit, CSc.

Mgr. Bodó Anna

Ing. Lakatos Annamária

Mgr. Méry Éva

Mezeiová Monika

Bc. Mikócziová Kristína

Nemoda Katalin

Némethy Veronika

Nyáriné Gábrriel Mónika

Dr. Ónodyné Szekeres Anita

Bevezető

Az európai népesség öregszik. Nem kivétel ez alól Magyarország és Szlovákia sem. Az időskori ellátás így új kihívásokkal szembesíti a szociálpolitikát, a szakembereket, a közigazgatást egyaránt.

Az alapvető feladat a határ mindkét oldalán azonos. Az időskori ellátásban dolgozó szakemberek hasonló problémákkal szembesülnek, s bár a jogi háttér nem az uniós jogszabályok határozzák meg, az alapvető jogi keret mégis sok hasonlóságot eredményez. Ebből adódik az együttműködés lehetősége is.

Az INTERREG határmenti együttműködési program új lehetőségeket nyitott ezen a téren, mivel kiemelt célként kezeli a szociális területen való együttműködést.

A szakmai konzultációk során világossá vált, hogy sok félreértés kerülhető el, ha tisztázzuk az időskori ellátásban használatos fogalmakat. Előfordul, hogy ugyanaz a fogalom részben más tartalommal bír, vagy ugyanazt az uniós tartalmat más fogalommal jelöli az egyik vagy másik jogrendszer. Különbségek vannak a szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén, azok finanszírozásában, a szolgáltatások választékában is.

Így a fogalmak pontos meghatározásán túl új megoldások is körvonalazódhatnak az időskori ellátásban. A jövőbeni együttműködéshez mindenesetre egy megbízható, jó alap került kialakításra.

Tartalom

1. Az ellátórendszer szereplői	6
1.1. Minisztérium, nyilvántartás	6
1.2. Megye, megyei önkormányzat	7
1.3. Község; önkormányzat.....	7
1.4. Szociális szolgáltató, fenntartó	7
1.5. Szociális intézmény – ellátást nyújtó	8
1.6. A szociális ellátásban részesülő személy	8
2. A szociális ellátásban részesülő személy jogai	8
2.1. A szociális ellátásban részesülő személy jogai	8
2.1.1. Az emberi méltóság megőrzéséhez való jog	9
2.1.2. A kapcsolattartás joga	10
2.1.3. A szociális intézmény elhagyásának a joga	10
2.1.4. A tájékoztatáshoz való jog	10
2.1.5. Az önrendelkezéshez való jog	10
2.1.6. Az egyenlő bánásmód elve	11
2.1.7. A szociális ellátásra való jogosultság	11
2.1.8. A szociális szolgáltatás kiválasztásának joga	11
2.1.9. Bizalmi személy kiválasztásának joga; törvényes képviselő; közeli hozzátartozó.....	12
2.2. Általános fogalmak	14
2.2.1. Térítési díj; jövedelemhatárok; vagyon; tartásra kötelezhető hozzátartozó	14
2.2.2. Hátrányos helyzet; kedvezőtlen szociális helyzet; szociális izoláció	15
2.2.3. Szociális rászorultság	16
2.2.4. Nyugdíjkorhatár.....	16
2.2.5. Szociális ellátásra való jogosultság elbírálása; más természetes személy segítségére való rászorultság; gondozási szükséglet; gondozási szükséglet vizsgálata; rászorultság vizsgálata (ki végzi, fokozatok).....	16
2.2.6. Ápolási díj	19
3. Szociális ellátások	19
3.1. Elsődlegesen idősek számára nyújtható szociális szolgáltatások és ellátások Szlovákiában	20
3.1.1. Támogatott lakhatás (támogatott lakhatást biztosító intézmény)	20
3.1.2. Idősek otthona	20
3.1.3. Gondozóház.....	20
3.1.4. Rehabilitációs intézmény.....	20

3.1.5. Szociális otthon.....	21
3.1.6. Speciális ellátást nyújtó intézmény	21
3.1.7. Nappali ellátó központ	21
3.1.8. Házi segítségnyújtás	21
3.1.9. Szállítószolgálat	22
3.1.10. Kísérő- és felolvasószolgálat	22
3.1.11. Tolmácsszolgálat	22
3.1.12. Segédeszközök kölcsönzése	22
3.1.13. Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás	22
3.1.14. Nyugdíjas-étkeztetés	23
3.2. Elsődlegesen idősek számára nyújtható szociális szolgáltatások és ellátások Magyarországon	23
3.2.1. Étkeztetés	23
3.2.2. Házi segítségnyújtás	24
3.2.3. Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás	24
3.2.4. Idősek nappali ellátása	25
3.2.5. Demens személyek nappali ellátása	25
3.2.6. Idősek Otthona	26
3.2.7. Időskorúak Gondozóháza	26
3.2.8. Szociális diagnózis felállítása	27
3.2.9. Ütköző igénybevételek (ütköző szolgáltatások).....	27
3.2.10. Jelzőrendszer	27
3.2.11. Otthonápolási szolgálat	28
3.2.12. Otthoni hospice-ellátás	28
3.2.13. Családsegítés	28
3.2.14. Önkormányzat által biztosított pénzügyi ellátások	28
Forrásjegyzék (SK):	29
Forrásjegyzék (HU):	30

1. Az ellátórendszer szereplői

1.1. Minisztérium, nyilvántartás

A humán közszolgáltatások igazgatásának részterülete a szociális igazgatás. Ez a szociálpolitika gyakorlati megvalósításának megszervezését jelenti. Az állami szervek elsődleges feladata a szociálpolitika kialakítása és végrehajtása, a léthez való jog biztosítása és a polgárok szociális biztonságának megteremtése, szavatolása. A szociális igazgatással kapcsolatos feladatokat az állam a központi, a területi, és a helyi igazgatási szervekkel látja el.

A Szlovák Köztársaság Munka-, Szociális és Családügyi Minisztériuma a foglalkoztatás támogatásáért, a szociális gondoskodásért és a nyugdíjrendszer működéséért felelős minisztérium. Feladata a társadalombiztosításra és a nyugdíjakra vonatkozó jogszabályok kidolgozása és a szociális támogatási rendszer biztosítása. Az államigazgatás fontos szerve a gyermekvédelem és gyámügyi igazgatás és a családpolitika koordinálása terén. Irányítja a Munka-, Szociális és Családügyi Központi Hivatal, valamint a munka-, szociális és családügyi hivatalok által végzett államigazgatási feladatok ellátását.

Magyarországon az Emberi Erőforrások Minisztériumának Szociális, családi és ifjúságügyért felelős államtitkársága foglalkozik a szociális szolgáltatásokkal és ellátásokkal kapcsolatos kérdésekkel, az átmenetileg vagy tartósan nehéz élethelyzetbe került embereknek nyújtott szociális ellátásokkal, valamint az önálló életvitelre nem képes emberek számára kialakított szociális alapszolgáltatásokkal és szakosított ellátásokkal.

Nyilvántartás

Magyarországon a szociális szolgáltatást nyújtó szolgáltató, intézmény vezetője vagy általa megbízott személy a szolgáltatásra vonatkozó igényt érkezésének napján nyilvántartásba veszi, ez a várakozói nyilvántartás¹.

Az igénybevevői nyilvántartást (KENYSZI – Központi Elektronikus Nyilvántartás a Szolgáltatást Igénybevevőkről) a Magyar Állam Kincstár a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások, szolgáltatások finanszírozásának ellenőrzése és a szükséges szociális szolgáltatásokhoz történő hozzáférés nyomon követése céljából vezeti.² Az időszakos jelentés keretében az adatszolgáltatásra jogosult az igénybevevői nyilvántartásban nyilatkozik arról, hogy a szolgáltatást igénybe vevő az adott napon igénybe vette-e, vagy – ha az az állami támogatás alapja – az adott személlyel az adott napon fennállt-e a szolgáltatásra irányuló jogviszony (érvényes a szociális étkeztetésre, a házi segítségnyújtásra és az időskorúak nappali ellátására). A jelzőrendszeres házi segítségnyújtással, tartós és átmeneti elhelyezést nyújtó idősok ellátásával kapcsolatban havonta készül jelentés.³

A szociális szolgáltatást nyújtó szolgáltatók, intézmények az engedélyező hatóság döntésével bejegyzésre kerülnek a szolgáltatói nyilvántartásba.⁴

A Szlovák Köztársaságban (a továbbiakban: Szlovákiában) a szociális szolgáltató csak akkor nyújthat szolgáltatást, ha az bejegyzésre került a megyei önkormányzat által vezetett szociális szolgáltatók nyilvántartásába (a továbbiakban: nyilvántartás). Ez nem vonatkozik a község vagy a megyei önkormányzat által önálló szakmai tevékenységként végzett szociális alaptanácsadásra. A megyei önkormányzat a nyilvántartást a szociális szolgáltatások információs rendszerében vezeti. Ebben a

¹ 1993. évi III. törvény 20. §

² 1993. évi III. törvény 20/B. §

³ 415/2015. (XII. 23.) Korm. rendelet 7. §

⁴ 1993. évi III. törvény 92/2K. §

rendszerben hajtja végre a szociális szolgáltatók nyilvántartásának a – saját illetékességi területére vonatkozó – módosításait is.

1.2. Megye, megyei önkormányzat

A megyéknek Szlovákiában vannak jelentős feladatai a szociális gondoskodás terén. A megye hatáskörébe tartozik bizonyos szociális intézmények működtetése és szolgáltatások biztosítása. Az időskori ellátás keretein belül támogatott lakhatást biztosító intézményeket, rehabilitációs központokat, szociális otthonokat és specializált ellátást nyújtó intézményeket alapít, tart fenn és ellenőrzi a működésüket. Hatáskörébe tartozóan más szociális intézményt is alapíthat.

Vezeti a szociális szolgáltatók nyilvántartását és végrehajtja annak a – megye illetékességi területét érintő – módosításait a szolgáltatások információs rendszerében.

Ugyancsak a megye hatáskörébe tartozik a szociális ellátásra való jogosultság elbírálása azon személyek esetében, akik megyei alapítású, fenntartású és ellenőrzésű intézményekben kérnek ellátást.

A megye köteles pénzügyi hozzájárulást nyújtani a szociális szolgáltatást biztosító nem profitorientált magán- vagy nem állami szociális szolgáltatóknak is.

1.3. Község; önkormányzat

Szlovákiában a község kidolgozza és jóváhagyja az illetékességi területére vonatkozó szociális szolgáltatások közösségi tervét és megteremti a közösségi fejlődés feltételeit. A következő ellátások nyújtását biztosíthatja: alacsonyküszöbű nappali ellátás, éjjeli menedékhely, idősek otthona, gondozóház, nappali ellátóközpont, családok és gyermekek alacsonyküszöbű ellátása, házi segítségnyújtás, szállítószerződés, tehermentesítő szerződés és utcai szociális munka. Közigazgatási szerv szerepét tölti be az idősek otthonában, a gondozóházban, a nappali ellátóközpontban nyújtott ellátás és a házi segítségnyújtásra való jogosultság elbírálásával kapcsolatos eljárásokban, a szociális ellátásra való jogosultságról szóló szakvéleményt dolgoz ki, a szociális ellátás biztosítására vonatkozó szerződést köt. A szociális ellátás biztosítása céljára magán- vagy nem állami szociális szolgáltatóknak pénzügyi támogatást nyújthat. A szociális szolgáltatások nyújtására szoruló személyeket kutat fel, szociális tanácsadást nyújt.

Magyarországon a szociális feladatok ellátásának szervezésében a helyi szintet a helyi önkormányzatok és a járási hivatalok jelentik, utóbbiak államigazgatási szervek. A helyi önkormányzatoknál a szociálpolitikai hatáskörök a képviselő-testület, a jegyző és a polgármester között oszlanak meg. A szociális törvény tárgyi hatálya alá tartozó egyedi ügyek túlnyomó többsége testületi hatáskörbe tartozik, amely hatáskörök gyakorlása a képviselő-testület bizottságára, vagy a polgármesterre ruházható át. A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szoc. törvény) 2013. évi módosítását (hatálybalépés: 2014. január 1.) követően a szociális ellátások, pénzügyi ellátások rendszere jelentősen átalakult. A jegyzői hatáskörbe tartozó ellátások a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény megállapításának kivételével a járási hivatalok hatáskörébe kerültek. Az önkormányzatok jelenleg gazdasági helyzetük/képességük függvényében rendeleti szinten szabályozzák a szociális pénzügyi ellátásokat.

1.4. Szociális szolgáltató, fenntartó

Szlovákiában szociális szolgáltató a község, a község által fenntartott vagy alapított jogi személy, a megyei önkormányzat által alapított jogi személy (a továbbiakban: állami szociális szolgáltató) és más személy (a továbbiakban: magán- vagy nem állami szociális szolgáltató).

Magyarországon a szociális ellátás, azon belül a különböző szolgáltatások biztosítása elsősorban az állam feladata, mely feladatát állami, önkormányzati intézmények útján látja el. Az egyes szolgáltatások (elsősorban idősgondozás) biztosítását magántulajdonban álló intézmények és egyház által fenntartott intézmények is biztosítják. A szociális ellátást biztosító intézmények az államtól pénzbeli támogatást kapnak.

1.5. Szociális intézmény – ellátást nyújtó

Szlovákiában a kizárólag idősök számára személyi gondozást nyújtó intézmény az idősök otthona, az idősök számára is ellátást nyújtó intézmények a támogatott lakhatást biztosító intézmény, az idősök otthona, a gondozóház, a rehabilitációs intézmény, szociális otthon és speciális ellátást nyújtó intézmény és a nappali ellátóközpont.

Magyarországon a törvényben meghatározott intézményi szolgáltatások nem csak önállóan, hanem integrált szervezeti formában is megszervezhetőek, amely esetben több szolgáltatási típus egy intézményen belül valósul meg. A szervezeti integráció megvalósulhat több ellátási típus egy intézmény keretein belül történő biztosításával, illetve az alap-, a nappali, valamint a bentlakásos intézményi formák egymásra épülésével. A bentlakásos intézményi szolgáltatás megszervezése több formában történhet. Tiszta profilú intézmény egy ellátotti csoport részére azonos gondozási feladatot teljesít. Egy intézményen belül több intézménytípus szolgáltatásainak biztosítása lehetséges részlegek kialakításával. Vegyes profilú intézményt jelent, ha több intézménytípus egy bentlakásos intézményben történő megszervezése, kialakítása valósul meg. Az integrált intézményeket pedig több intézménytípus különálló szervezeti egységekben történő megszervezése jellemzi. Az önkormányzat, illetve a társulás, valamint a kormány, illetve más állami szerv a szociális szolgáltatást egyházi vagy más, nem állami szervvel, egyházi fenntartóval vagy nem állami fenntartóval kötött ellátási szerződés útján is biztosíthatja.

1.6. A szociális ellátásban részesülő személy

Mindkét országban a szociális ellátást szabályozó törvény hatálya kiterjed a saját állampolgárokra, bevándoroltakra és letelepedettek, hontalanokra, a hatóság által menekültként vagy oltalmazottként elismert személyekre. A község köteles az arra rászorulóknak önkormányzati segílyt, étkezést, illetve szállást biztosítani, ha ennek hiánya a rászorulóknak az életét, testi épségét veszélyezteti. Magyarországon a törvény a kötelezően nyújtandó szolgáltatások körét a település lakosságához köti, Szlovákia nem érvényesíti ezt a szabályt.

Magyarországon a szociális törvény hatálya kiterjed az Európai Szociális Kartát megerősítő országoknak Magyarország területén jogszerűen tartózkodó állampolgáira is. A személyek szabad mozgásának európai uniós alapelve, valamint a szociális biztonsági rendszerek koordinációja alapján ez érvényes a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyre, amennyiben ő a három hónapot meghaladó tartózkodási jogát Magyarország területén gyakorolja, és bejelentett lakóhellyel rendelkezik. A törvény meghatározott ellátások vonatkozásában további speciális szabályokat állapít meg, így például idősök járadékára, az éjjeli menedékhelyre, vagy a hajléktalan személyek átmeneti szállására.

2. A szociális ellátásban részesülő személy jogai

2.1. A szociális ellátásban részesülő személy jogai

A természetes személynek joga van megválasztani a szociális ellátást, annak formáját és szolgáltatóját.

A természetes személy jogosult

- a) olyan szociális ellátás biztosítására, amely lehetővé teszi az emberi jogainak és alapvető szabadságainak érvényesítését, emberi méltósága megőrzését és meggátolja a társadalmi kirekesztettségének kialakulását,
- b) tájékoztatásra a szociális ellátás típusáról, helyéről és térítési díjáról.

A bentlakásos intézményi ellátásban részesülő személy továbbá jogosult

- a) az általa választott személlyel történő személyes, telefonos, írásbeli vagy elektronikus kapcsolattartás feltételeinek megteremtésére,
- b) a személyes tere sérthetlenségére (kivéve a halasztást nem tűrő helyzetet, amelyben a személyes tér megsértése elengedhetetlen),
- c) arra, hogy a bentlakásos intézményi ellátásban részesülő személyek választott képviselőin keresztül részt vegyen az intézményben uralkodó életkörülmények meghatározásában,
- d) bizalmi személy kijelölésére (Szlovákiában); bizalmi személy lehet az a természetes személy, aki írásban beleegyezik, hogy bizalmi személlyé nevezzék ki és cselekvőképes; a gondnok hozzájárulása nem szükséges a bizalmi személy kijelöléséhez.

2.1.1. Az emberi méltóság megőrzéséhez való jog

A Szlovák Köztársaság Alkotmánya és Magyarország Alaptörvénye egyaránt garantálja az emberi méltóság megőrzéséhez való jogot.

Minden ember szabad, egyenlő méltósága és joga van. Az alapvető jogok és szabadságok megvonhatatlanok, elidegeníthetetlenek, elévülhetetlenek és megszüntethetetlenek. Az alapvető jogok és szabadságok Szlovákia területén nemre, fajra, színre, nyelvre, vallásra, politikai vagy más véleményre, nemzeti vagy társadalmi származásra, nemzetiséghez vagy etnikai csoporthoz való tartozásra, vagyoni, születési vagy egyéb helyzetre való tekintet nélkül mindenki számára garantáltak. Emiatt senkit nem érhet kár, és senkit nem lehet előnyben vagy hátrányban részesíteni.

Senkinek a jogai nem csorbíthatók alapvető jogainak és szabadságainak érvényesítése miatt.

Mindenkinek joga van emberi méltósága, becsülete, jó hírve megőrzéséhez és neve védelméhez.⁵

A szociális szolgáltató kötelezettségei a szociális ellátásban részesülő személy életének, egészségének és méltóságának védelmében:

A bentlakásos intézményi ellátás során egyik országban sem megengedett fizikai vagy pszichikai módszerekkel korlátozni az ellátásban részesülő személy szabadságát. Ha a szociális ellátásban részesülő személy vagy más természetes személy életét vagy egészségét közvetlen veszély fenyegeti, korlátozó intézkedések alkalmazhatók, de csak a közvetlen veszély elhárításához feltétlenül szükséges ideig.

A pszichikai jellegű korlátozó intézkedések alkalmazása elsőbbséget élvez a szociális ellátásban részesülő személy fizikai korlátozására szolgáló eszközök alkalmazásával szemben. A szükséges fizikai korlátozást pszichiátriára szakosodott orvos írásban rendeli el, hagyja jóvá vagy utólagosan haladéktalanul hagyja jóvá és azt aláírásával megerősíti, az intézmény szociális munkása írásban véleményezi és aláírásával megerősíti. A gyógyszerek alkalmazása nem képezheti utólagos jóváhagyás tárgyát.

A szociális ellátásban részesülő személy testi és pszichikai korlátozását az e célra létrehozott fizikai és pszichikai korlátozások nyilvántartásában (a továbbiakban: korlátozási nyilvántartás) kell rögzíteni,

⁵ 460/1992. sz. alkotmánytörvény, A Szlovák Köztársaság Alkotmánya

amelyet a szociális szolgáltató köteles a szociális szolgáltatások információs rendszerében vezetni. A szociális szolgáltató köteles a korlátozó intézkedések alkalmazását haladéktalanul, valamint a szociális ellátásban részesülő személy korlátozására vonatkozó minden egyes bejegyzést, beleértve a korlátozó intézkedések nyilvántartásában szereplő adatokat is, a korlátozó intézkedés alkalmazását követő nyolc napon belül bejelenteni a szociális ellátásban részesülő személy

- a) törvényes képviselőjének,
- b) bizalmi személyének (Szlovákiában),
- c) bíróság által kijelölt gondnokának.

Ezen kívül Magyarországon: Pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek és fogyatékos személyek bentlakásos intézményében van lehetőség veszélyeztető, vagy közvetlen veszélyeztető magatartás esetén korlátozó intézkedés elrendelésére (fizikai vagy kémiai). Az intézkedés alkalmazásának eljárásrendjét a házirendben részletesen szabályozni kell. A korlátozó intézkedés alkalmazásának megkezdése előtt szóban tájékoztatni kell az ellátottat és törvényes képviselőjét annak elrendeléséről és formájáról, feloldásáról. Az intézkedésről jogszabály szerinti adatlapot kell kitölteni, melyet az ellátott és törvényes képviselője részére kell átadni.⁶

2.1.2. A kapcsolattartás joga

A bentlakásos intézményi ellátásban részesülő személy jogosult az általa választott személlyel történő személyes, telefonos, írásbeli vagy elektronikus kapcsolattartás feltételeinek megteremtésére. **Szlovákiában** joga van bizalmi személy kijelölésére. Bizalmi személy lehet az a természetes személy, aki írásban beleegyezik abba, hogy bizalmi személlyé nevezzék ki, és cselekvőképese; a gondnok hozzájárulása nem szükséges a bizalmi személy kijelöléséhez.

2.1.3. A szociális intézmény elhagyásának a joga

A bentlakásos intézményi ellátás szerződéses jogviszony alapján történik (Magyarországon megállapodás alapján). Mint ilyen, a szerződés a benne foglalt feltételek betartása mellett felbontható, ezzel biztosítva az ellátott szabadságát és az intézmény elhagyásának jogát. A törvény meghatározza, a szolgáltató milyen indokokkal bonthatja fel a szerződést, az ellátásban részesülő személy indok nélkül is felbonthatja azt.

2.1.4. A tájékoztatáshoz való jog

A természetes személy jogosult arra, hogy a szociális ellátás típusáról, helyéről, céljairól és biztosításának módjáról, a szolgáltatás térítési díjáról és célcsoportjáról a számára érthető formában álljon rendelkezésre a tájékoztatás.

2.1.5. Az önrendelkezéshez való jog

Ahhoz, hogy az ember ne csupán passzív alanya legyen a polgári viszonyoknak, hanem azokban aktívan maga is közreműködjön (létesítse, módosítsa, megszüntesse azokat), bizonyos fokú szellemi érettségre, megfontolási készségre és ép akaratra van szükség, amit cselekvőképességnek nevezünk. Cselekvőképese az a természetes személy, aki képes a saját jogügyleteivel jogokat szerezni és kötelezettségeket vállalni, valamint képes ezeket a jogokat módosítani, biztosítani vagy azok megszűnéséről dönteni. Ahhoz, hogy a személy cselekvőképese legyen, képesnek kell lennie

⁶ 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 101/A. §

cselekedetei ellenőrzésére és azok következményeinek felismerésére. E képesség mértéke szerint megkülönböztetünk teljes cselekvőképességet és részleges (korlátozott) cselekvőképességet. A természetes személy a nagykorúsága elérésével válik teljes mértékben jogosulttá arra, hogy saját jogügyleteivel jogokat szerezzen és kötelezettségeket vállaljon.

2.1.6. Az egyenlő bánásmód elve

A szociális szolgáltatásokról szóló törvényben⁷ meghatározott jogok egyformán garantáltak mindenki számára az egyenlő bánásmód elvének külön jogszabályban meghatározott érvényesítése mellett.

2.1.7. A szociális ellátásra való jogosultság

Minden állampolgárnak joga van a megfelelő anyagi biztonsághoz időskorában és munkaképtelensége, valamint a családfenntartó elvesztése esetén.

A természetes személy jogosult olyan szociális ellátás biztosítására, amely lehetővé teszi az emberi jogainak és alapvető szabadságainak érvényesítését, emberi méltósága megőrzését és meggátolja a társadalmi kirekesztettségének kialakulását.

2.1.8. A szociális szolgáltatás kiválasztásának joga

A község és a megyei önkormányzat saját hatáskörében biztosítja a szociális ellátás kiválasztásának jogát és annak elérhetőségét az ellátásra szoruló személy számára. Amennyiben a természetes személy közpénzből támogatott szociális ellátást vagy annak bebiztosítását igényli, szociális ellátás iránti írásbeli kérelmet nyújt be a községhez vagy a megyei önkormányzathoz.

A község és a megyei önkormányzat a saját hatáskörén belül – figyelembe véve a szociális ellátást kérelmező természetes személy szociális szolgáltatóra vonatkozó választását – a szociális ellátást kérelmező természetes személy részére

- a) szociális ellátást biztosít, ha az szerepel a szociális szolgáltatók nyilvántartásában (a továbbiakban: nyilvántartás), vagy
- b) megállapodik a szociális ellátás biztosításáról a nyilvántartásba bejegyzett szociális szolgáltatóval.

A bentlakásos szociális intézményben nyújtott szociális ellátás esetén a község vagy a megyei önkormányzat a szolgáltatást a saját illetékességi területén belül, vagy ha községről van szó, akkor annak a megyei önkormányzatnak az illetékességi területén belül nyújthatja vagy biztosíthatja, amelyben a község található. A község vagy a megyei önkormányzat és a szociális ellátást kérelmező természetes személy közötti megállapodás alapján a szociális ellátást egy másik megyében található intézményben is biztosíthatja.

A község és a megyei önkormányzat a saját hatáskörén belül haladéktalanul köteles szociális ellátásban részesíteni a természetes személyt, vagy ellátást biztosítani a számára, ha annak élete vagy egészsége súlyos veszélyben forog, ha nem biztosítottak az alapvető életszükségletei kielégítéséhez szükséges feltételek, vagy – személyes gondoskodásra szoruló személy esetén – annak intézeti tartózkodása befejeződött, és nem biztosítottak a feltételei annak, hogy családi környezetben élhessen.

Az a természetes személy, aki az általa választott – a község által nyújtott vagy a község vagy a megyei önkormányzat által alapított jogi személy által nyújtott – szociális szolgáltatás iránt érdeklődik, nem

⁷ A szociális szolgáltatásokról, valamint az iparszerű vállalkozásokról szóló 455/1991. sz. törvény (iparüzési törvény) módosításáról és kiegészítéséről szóló 448/2008. sz. törvény (SK)

nyújt be írásbeli kérelmet, hanem a szerződés megkötéséhez szükséges adatokat eljuttatja a község vagy az intézmény címére.

A község vagy a megyei önkormányzat bizonyítható módon felkéri a leendő szociális szolgáltatót az adott szociális szolgáltatás nyújtására, kivételt képez az az eset, amikor az ellátást az általa fenntartott vagy alapított jogi személyen keresztül biztosítja.

Magyarországon a területi ellátási kötelezettség alapján a szociális ellátást igénylő személy a lakó-, illetve tartózkodási helye szerint illetékes hivataltól/szolgáltatótól kérhet segítséget. Maga a törvény több speciális szabályt tartalmaz, így pl. az önkormányzat hatáskörére vagy illetékességére tekintet nélkül köteles arra rászorulóknak szállást, étkezést, segínyt biztosítani, ha ennek hiánya a rászoruló személy életét veszélyezteti. A hajléktalan (a lakóhellyel nem rendelkező) személyek esetén annak a hivatalnak kell eljárnia, amelynek az illetékességi területét a kérelmében a rászoruló személy megjelölte. Az önkormányzat által fenntartott intézmények tekintetében az ellátási kötelezettségre vonatkozó általános szabály szintén a településen lakó-, illetve tartózkodási hely, de ellátási szerződéssel vállalt feladatellátással ez bővíthető. A magán- és egyházi intézményekre területi ellátási kötelezettség nem vonatkozik.

Ellátottjogi képviselő: Magyarországon az ellátottjogi képviselői hálózatot az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) önálló szervezeti egységként az Integrált Jogvédelmi Szolgálat (IJSZ) működteti. Az ellátottjogi képviselő – törvényekben és a jogszabályokban meghatározott keretek között – védi az ellátottak jogait, segíti őket azok megismerésében és érvényesítésében.

2.1.9. Bizalmi személy kiválasztásának joga; törvényes képviselő; közeli hozzátartozó

Szlovákiában a bentlakásos intézményi ellátásban részesülő személy jogosult bizalmi személy kijelölésére; bizalmi személy lehet az a természetes személy, aki írásban beleegyezik, hogy bizalmi személlyé nevezzék ki, és cselekvőképese; a gondnok hozzájárulása nem szükséges a bizalmi személy kijelöléséhez.

A törvény meghatározza, hogy milyen esetekben lehet egy személyt a beleegyezése nélkül fekvőbeteg-gyógyintézeti ellátásba helyezni vagy ott tartani. Az ilyen intézkedésről 24 órán belül értesíteni kell a bíróságot, amely öt napon belül dönt az elhelyezésről.

Ha egy természetes személy nem csupán átmeneti elmezavar miatt egyáltalán nem képes jogügyletek végzésére, a bíróság teljes mértékben korlátozza a cselekvőképességét.

Ha egy természetes személy nem csupán átmeneti elmezavar miatt, vagy alkoholtartalmú italok, kábítószeres vagy mérgek túlzott fogyasztása miatt csak egyes jogügyletek végzésére képes, a bíróság részlegesen korlátozza a cselekvőképességét, és a korlátozás mértékét határozatban szabja meg.

A bíróság módosítja vagy megszünteti a cselekvőképesség teljes vagy részleges korlátozását, ha az ahhoz vezető okok megváltoztak vagy már nem állnak fenn.

A cselekvőképességgel kapcsolatos eljárásokban a bíróság a következőkről dönt:

- a) természetes személy cselekvőképességének korlátozása,
- b) a természetes személy cselekvőképessége korlátozásának módosítása,
- c) a természetes személy cselekvőképessége korlátozásának megszüntetése.

A keresetet az érintett közeli hozzátartozója, az egészségügyi szolgáltató, a szociális szolgáltató vagy olyan személy nyújthatja be, akinek az ügyhöz jogi érdeke fűződik. A bíróság szakértői vélemény vagy orvosi szakvélemény figyelembevételével hozza meg döntését.

Ha a bíróság a cselekvőképességet részlegesen korlátozó ítéletet hoz, a rendelkező részében meghatározza, milyen mértékben korlátozza az érintett személy cselekvőképességét, és számára gondnokot jelöl ki.

Közeli hozzátartozónak minősül az egyenesági rokon, a testvér és a házastárs; más, családi vagy hasonló kapcsolatban álló személyek akkor minősülnek egymáshoz közel állónak, ha az egyikük által elszenvedett sérelmet a másik értelemszerűen a saját sérelmeként éli meg.

A jelenleg érvényes jogszabályok értelmében a közeli hozzátartozónak minősülő személyek két kategóriába sorolhatóak:

1. a rokoni vagy házassági kapcsolat alapján közeli hozzátartozók, azaz az egyenesági rokonok (felmenők és leszármazottak), azaz gyermek – szülő – nagyszülő – dédszülő – dédnagyszülő, testvér (oldalági rokon) és házastárs (függetlenül attól, hogy a házastársak együtt élnek-e), míg ebbe a kategóriába automatikusan beletartoznak az örökbeadás révén létrejött rokoni kapcsolatok is.
2. az 1. pontban említetttnél távolabbi (pl. unokatestvér, meny, anyós) vagy hasonló (pl. élettárs, a feleség előző házasságából származó gyermeke vagy előző férje) rokoni kapcsolatban álló személyek, feltéve, hogy okkal feltételezhető, hogy az egyikük által elszenvedett kárt a másik a sajátjaként éli meg.

Magyarországon hasonló, célját tekintve a döntéshozatal támogatására irányuló passzus a gondnokság alá helyezés jogintézménye, a cselekvőképesség csökkenésének meghatározása – melyről a PTK. (Polgári Törvénykönyv) rendelkezik.

Gondnokság alá helyezés: Alapvetően az érintett személy jogvédelmét biztosító eljárás, melynek lényege, hogy az érintett személy belátási képességének csökkenése miatt egyfajta felügyeleti ellenőrzésre van szükség a cselekményei felett, illetve csak a felügyelő – gondnok – tehet olyan jognyilatkozatokat, melyek a gondnokoltra vonatkoznak. A gondnokság jogintézménye a magyar jogban nagykorú személyek törvényes képviselőjét hivatott – szükség esetén – betölteni, míg kiskorúak esetében a gyámság játszhatja ezt a szerepet.

Zárlat elrendelése: Ha gondnokság alá helyezés iránti perindítás indokolt, és az érintett személy vagyonának védelme sürgős intézkedést igényel, a gyámhatóság a vagyonra zárlatot rendel el. Ilyenkor a vagyonnal való rendelkezési jog szünetel.

Ideiglenes gondnokrendelés: A gyámhatóság kivételesen, azonnali intézkedést igénylő esetben ideiglenes gondnokot rendelhet annak a nagykorú személynek, akinek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – pszichés állapota vagy szellemi fogyatkozása miatt – tartósan teljes mértékben hiányzik, és zárlat elrendelésével érdekeinek védelme nem lehetséges.

A gyámhatóságnak a zárlat elrendelését, illetve az ideiglenes gondnokrendelést követő 8 napon belül a gondnokság alá helyezési pert meg kell indítania.

Cselekvőképes személy: minden ember cselekvőképes, akinek cselekvőképességét e törvény vagy a bíróság gondnokság alá helyezést elrendelő ítélete nem korlátozza.

Cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy: cselekvőképességében részlegesen korlátozott az a nagykorú, akit a bíróság ilyen hatállyal gondnokság alá helyezett, mert ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – mentális zavara következtében – tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent, és emiatt – egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira tekintettel – meghatározott ügycsoportban gondnokság alá helyezése indokolt.

Cselekvőképtelen személy: cselekvőképtelen az a nagykorú, akit a bíróság cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezett, mert az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége – mentális zavara következtében – tartósan, teljeskörűen hiányzik, és emiatt – egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira tekintettel – gondnokság alá helyezése indokolt.⁸

2.2. Általános fogalmak

2.2.1. Térítési díj; jövedelemhatárok; vagyon; tartásra kötelezhető hozzátartozó

Térítési díj

Szlovákiában a szociális ellátásban részesülő személy a szociális ellátás igénybevételéért a jövedelmének és vagyoni helyzetének megfelelő, a szociális szolgáltató által a szerződésben meghatározott összegű térítési díjat köteles fizetni.

Az állami fenntartású intézmény (szolgáltató) a szociális ellátásért fizetendő díj összegét, annak megállapításának és kifizetésének módját a község vagy a megyei önkormányzat önkormányzati rendeletével összhangban határozza meg.

A magán- vagy nem állami szociális szolgáltató a szociális ellátásért fizetendő díj összegét, annak meghatározásának és térítésének módját szerződés alapján határozza meg, a szociális ellátás hatályos árjegyzékével összhangban, amelyet a honlapján vagy más nyilvánosan hozzáférhető helyen közzétesz. A szociális ellátás térítési díjának megállapítása során jövedelemként azt a jövedelmet kell alapul venni, amelyre a vizsgált személy a szociális ellátás igénybevételének kezdő hónapját megelőző naptári hónapban tett szert. Ha rendszertelen jövedelemről van szó, akkor azt a havi átlagjövedelmet kell alapul venni, amelyre a vizsgált személy a szociális ellátás igénybevétele évét megelőző naptári évben tett szert.

A vizsgált személy jövedelmének vizsgálata vagy felülvizsgálata esetén a személy jövedelméhez a vele közösen vizsgált (egy háztartásban élő) személyek jövedelmét is be kell számítani.

Ha a szociális ellátásban részesülő személy nem rendelkezik jövedelemmel vagy a jövedelme nem elegendő, az igénybe vett ellátás térítési díját más személy is fizetheti. Ha a szociális ellátás térítési díját az ellátásban részesülő személy nevében más személy fizeti, a térítési díj fizetésére vonatkozóan szerződést köthet.

Ha a szociális ellátás térítési díjának vagy annak egy részének megfizetésére az ellátásban részesülő személynek nem keletkezik kötelezettsége, ez a kötelezettség fokozatosan átszáll a tartásra nem szoruló, nagykorú gyermekeire vagy a szüleire, ha jövedelmük nem esik közös jövedelemvizsgálat alá.

Vagyon

A szociális ellátás térítési díjának megállapítása céljára vagyonnak minősül az érintett tulajdonát képező ingó és ingatlan vagyon a pénzmeztakarításokat is beleértve, valamint – ha azok jellege megengedi – egyéb jogok és vagyoni értékek, amelyek összértéke meghaladja a 10 000 eurót. Azt, hogy a vizsgált vagyon értéke meghaladja a 10 000 eurót, a szociális szolgáltatásokról szóló törvény mellékletében szereplő, hitelesített aláírással ellátott külön nyomtatványon kell igazolni. A szociális szolgáltatásokról szóló törvény 72. § (12) bekezdésében szereplő vagyont figyelmen kívül kell hagyni. Ugyancsak figyelmen kívül kell hagyni azt az ingatlant is, amelyet az igénybevevő a szociális ellátás igénybevételének megkezdése előtt (állandó) lakóhelyként használt. A térítési díj megállapításához szükséges vagyonvizsgálat során figyelembe kell venni az igénybevevő ingatlanvagyonának eladását.

⁸ Ptk. 2:21. § (1) – (2) bek.

Magyarországon ha a törvény másként nem rendelkezik, a személyes gondoskodást nyújtó ellátásokért térítési díjat kell fizetni.

A térítési díjat

- az ellátást igénybe vevő jogosult,
- a szülői felügyeleti joggal rendelkező törvényes képviselő,
- a jogosultnak az a házastársa, élettársa, egyenesági rokona, örökbe fogadott gyermeke, örökbe fogadó szülője, akinek családjában az egy főre jutó jövedelem a tartási kötelezettség teljesítése mellett meghaladja az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének két és félszeresét,
- a jogosult tartását szerződésben vállaló személy,
- a jogosult tartására bíróság által kötelezett személy köteles megfizetni.

A fenntartó ingyenes ellátásban részesíti azt az ellátottat, aki jövedelemmel nem rendelkezik. Tartós bentlakásos intézményi ellátás esetében az ingyenes ellátás további feltétele, hogy az ellátottnak jelzálog alapjául szolgáló vagyona és jogerősen térítési díj fizetésére kötelezett nagykorú, vér szerinti vagy örökbe fogadott gyermeke nincs.

Az intézményi térítési díj a személyes gondoskodás körébe tartozó szociális ellátások ellenértékéként megállapított összeg. Összege nem haladhatja meg a szolgáltatási önköltséget.

A kötelezett által fizetendő térítési díj összegét (személyi térítési díj) az intézményvezető konkrét összegben állapítja meg, és arról az ellátást igénylőt a megállapodás megkötésekor írásban tájékoztatja. A személyi térítési díj nem haladhatja meg az intézményi térítési díj összegét.

A személyi térítési díj összege csökkenthető, illetve elengedhető, ha a kötelezett jövedelmi és vagyoni viszonyai ezt indokoltá teszik. A személyi térítési díj megállapításánál a szolgáltatást igénybe vevő személy rendszeres havi jövedelmét vizsgálják.

Tartós bentlakásos intézményi ellátás esetén a személyi térítési díj meghatározása során meg kell állapítani az ellátást igénylőre vonatkozó jövedelemhányadot. Ez nem haladhatja meg az ellátott havi jövedelmének 80%-át. A személyi térítési díj az intézményi térítési díjjal megegyező összeg, ha a jövedelemhányad eléri vagy meghaladja az intézményi térítési díj összegét. Ha a jövedelemhányad nem éri el az intézményi térítési díj összegét, de az ellátott jelentős pénzvagyonnal rendelkezik, a jövedelemhányad és az intézményi térítési díj közötti különbséget ebből kell fedezni. Ha a jövedelemhányad nem éri el az intézményi térítési díj összegét, és az ellátott nem rendelkezik jelentős pénzvagyonnal, a személyi térítési díj a jelentős ingatlanvagyon kilencvenhatod részének és a jövedelemhányadnak az összege, de legfeljebb az intézményi térítési díjjal megegyező összeg.

Tartásra köteles személy:

- a jogosultnak az a házastársa, élettársa, egyenesági rokona, örökbe fogadott gyermeke, örökbe fogadó szülője, akinek családjában az egy főre jutó jövedelem a tartási kötelezettség teljesítése mellett meghaladja az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének két és félszeresét,
- a jogosult tartását szerződésben vállaló személy,
- a jogosult tartására bíróság által kötelezett személy.

2.2.2. Hátrányos helyzet; kedvezőtlen szociális helyzet; szociális izoláció

Kedvezőtlen szociális helyzetűnek (hátrányos helyzetűnek) minősül az a természetes személy, akit a társadalmi kirekesztődés veszélye fenyeget, illetve akinek korlátozott a társadalmi beilleszkedési és önálló problémamegoldási képessége.

A szociális izoláció (társadalmi elszigeteltség) az egyén vagy csoportok elkülönülése, elszigetelődése, különválása más hasonló egyénektől vagy csoportoktól. Az izoláció folyamatát az egyénnek egy csoport általi kirekesztése idézi elő. Az is előfordulhat, hogy csak bizonyos társas kapcsolatok szűnnek meg, vagy a kapcsolatok száma csökken.

2.2.3. Szociális rászorultság

A szociális rászorultság olyan állapot, amikor egy természetes személy nem képes gondoskodni saját magáról, a háztartásáról, nem képes biztosítani a jogainak és jog által védett érdekeinek védelmét és gyakorlását, illetve a társadalmi környezettel való kapcsolattartást, különösen életkora, kedvezőtlen egészségi állapota, szociális alkalmatlansága vagy munkahelyének elvesztése miatt.

Szociális rászorultságnak minősül az a helyzet is, amikor a súlyosan egészségkárosodott személynek enyhítenie kell vagy le kell küzdenie a súlyos egészségkárosodása szociális következményeit.

Az anyagi rászorultság olyan állapot, amikor a háztartás tagjainak jövedelme⁹ nem éri el a létminimum¹⁰ összegét, és a háztartás tagjai munkával, tulajdonjog vagy vagyonhoz fűződő egyéb jog gyakorlásával vagy igényérvényesítéssel nem tudják vagy nincs lehetőségük a jövedelmüket biztosítani vagy növelni.

Rászorult személy: A rászorultság alapja lehet meghatározott élethelyzet, jövedelmi és/vagy vagyoni helyzet, valamint magatartási, viselkedési elvárások teljesítésének problémás volta. A rászorultság nem feltétlenül jelent szegénységet. Mindenki kerülhet olyan élethelyzetbe, mely alapján hosszabb-rövidebb ideig segítségre szorul, rászorulóknak tekinthető.

2.2.4. Nyugdíjkorhatár

A nyugdíjkorhatár az az életkor, amelynek betöltése az öregségi nyugdíjra való jogosultság egyik feltétele. Egyes szociális ellátások esetében a nyugdíjkorhatár az ellátás nyújtásának az egyik feltétele. Ilyen ellátási forma Szlovákiában az idősek otthonában történő ellátás is.

Szlovákiában a maximális nyugdíjkorhatár 64 év. A nők esetében a nevelt gyermekek számától függően ez 6–18 hónappal csökken.¹¹

Magyarországon az öregségi nyugdíjkorhatár 65 év.

2.2.5. Szociális ellátásra való jogosultság elbírálása; más természetes személy segítségére való rászorultság; gondozási szükséglet; gondozási szükséglet vizsgálata; rászorultság vizsgálata (ki végzi, fokozatok)

Szlovákiában az idősek otthonában és a gondozóházban nyújtott szociális ellátásra való jogosultság elbírálása (ezekben az esetekben: gondozási szükséglet vizsgálata) a szociális ellátásra való jogosultság megállapítása iránti kérelem benyújtásával indul, amelyet a kérelmező a községnek nyújt be.

A kérelemnek az alábbiakat kell tartalmaznia:

- a) annak a személynek (kérelmezőnek) az utóneve és családi neve, aki a szociális ellátásra való jogosultsága elbírálást kéri,

⁹ Az anyagi rászorultság esetén nyújtott pénzbeli ellátásról, valamint egyes törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló 417/2013. sz. törvény (SK)

¹⁰ A létminimumról, valamint egyes törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló 601/2003. sz. törvény (SK)

¹¹ Szlovákiában a jelenlegi kormány által elfogadott nyugdíjreform tervezete alapján az eddig 64 évben megállapított nyugdíjplafon eltörlése várható; a tervezet értelmében az új, mozgó korhatárt az átlagéletkor növekedésének függvényében állapítják meg.

- b) születési ideje,
- c) lakcíme,
- d) családi állapota,
- e) állampolgársága,
- f) a szociális szolgáltatás fajtája,
- g) a szociális szolgáltatás formája,
- h) az egészségügyi szolgáltató (körzeti orvos) igazolása annak a személynek az egészségi állapotáról, aki a gondozási szükséglete elbírálását kéri.

Az eljárás során a kérelmező körzeti orvosa a szociális szolgáltatásokról szóló törvényben foglaltak alapján¹² megállapítja a kérelmező gondozási szükségletének fokozatát. A megítélhető 6 fokozatból a IV-től VI-ig terjedő fokozatba történő besorolás jogosítja a kérelmezőt az idősotthonban, vagy gondozóházban nyújtott ellátásra. A II. fokozattól jogosult a házi segítségnyújtás szolgáltatására. Az orvos a gondozási szükséglet fokozatának megállapítása után kiállítja az orvosi szakvéleményt. A község illetékes szociális szakembere a kérelmező szociális háttérének felmérését követően kiállítja a szociális szakvéleményt. Az eljárás során a kérelmező tényleges állapotának megállapítása és a megfelelő döntések meghozatala érdekében a két szakember szükség esetén szorosan együttműködhet.

A község az orvosi szakvélemény és a szociális szakvélemény alapján kiadja a szociális ellátásra való jogosultságról szóló szakvéleményt, amely az alábbiakat tartalmazza:

- a) gondozási szükséglet fokozata,
- b) azon önellátással kapcsolatos tevékenységek, háztartási munkák, valamint alapvető szociális tevékenységek listája, amelyek során a személy más személy segítségére szorul, és azok mértéke várható óraszámban kifejezve, ezek sávos megállapítását a szociális szolgáltatásokról szóló törvény melléklete tartalmazza, amely a gondozási szükségletet 6 pontban határozza meg,
- c) a szociális ellátás javasolt fajtája a természetes személy szükségleteit és javaslatait figyelembe véve a szociális szolgáltatásokról szóló törvény szerinti nyilatkozata alapján,
- d) az egészségi állapot következő felülvizsgálatának időpontja.

A szociális ellátásra való jogosultságot megállapító határozat a szociális ellátásra való jogosultságról szóló szakvélemény alapján adható ki.

A szociális ellátásra való jogosultságot (gondozási szükségletet) nem vizsgálják olyan személy esetében, aki betöltötte a nyugdíjkorhatárt és az idősok otthonában nyújtott szociális ellátásra való jogosultsága elbírálását más súlyos okból kéri.

Magyarország

Szociális rászorultságtól függő pénzbeli és a természetben nyújtott ellátások esetén a kérelmet az a szociális hatáskört gyakorló szerv bírálja el, amelynek illetékességi területén a kérelmező lakóhelye, vagy ha a kérelmező életvitelszerűen a bejelentett tartózkodási helyén lakik, a tartózkodási helye van.

Pénzbeli ellátások¹³:

- Járási hivatal: időskorúak járadéka, kiemelt és emelt összegű ápolási díj.

¹² Az anyagi rászorultság esetén nyújtott pénzbeli ellátásról, valamint egyes törvények módosításáról és kiegészítéséről szóló 417/2013. sz. törvény 3 sz. melléklete (SK)

¹³ A jogosultsági feltételeket az 1993. évi III. törvény, a 63/2006. (III. 27.) Korm. rendelet, valamint települési támogatások esetében a helyi önkormányzati rendelet szabályozza

- Települési önkormányzat: települési támogatások.

Természetben nyújtott szociális ellátások:

- Köztetetés – települési önkormányzat
- Alanyi és normatív közgyógyellátás – járási hivatal
- Egészségügyi szolgáltatásra való jogosultság – járási hivatal

Szociális szolgáltatásra való jogosultság elbírálása: A szolgáltatást nyújtó intézmény vezetője végzi. Az intézményvezető a támogató szolgáltatás és a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás igénylése esetén megvizsgálja a szociális rászorultság fennállását.¹⁴

Gondozási szükséglet, gondozási szükséglet vizsgálata: Házi segítségnyújtás, valamint idősotthoni ellátás igénylése esetén meg kell vizsgálni az igénylő gondozási szükségletét. A vizsgálat célja az ellátást igénylő önellátási képességének felmérése. A gondozási szükséglet vizsgálatát az intézményvezető végzi el a 36/2007. (XII.22) SzMM rendelet melléklete szerinti értékelő adatlapon. Az értékelő adatlap kitöltésében a házi orvos, a kezelőorvos, vagy a fekvőbeteg-intézmény orvosa a megjelölt orvosi szakkérdésekben közreműködik. A gondozási szükséglet vizsgálat alapján megállapítható a jogosultság és a nyújtható ellátási forma/formák.

Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás: A rászorultságot a 9/1999. (XI.24.) SzCsM rendelet szerinti dokumentumokkal, illetve nyilatkozatokkal lehet igazolni. A rászorultság fennállását a benyújtott dokumentumok alapján az intézményvezető állapítja meg.

Házi segítségnyújtás – Gondozási szükséglet vizsgálatot követően a rászorultság és annak fokozatának megállapítása az értékelő adatlap alapján az intézményvezető feladata.

A gondozási szükséglet fokozatai:

- 0 fokozat – A szociális segítség a 0. fokozatban akkor indokolt, ha az ellátást igénylő
 - 65. életévét betöltötte és egyedül él;
 - 70. életévét betöltötte és lakóhelye közműves vízellátás vagy fűtés nélküli;
 - 75. életévét betöltötte;
 - illetve ha egészségi állapota miatt átmeneti jelleggel – időszakosan vagy tartósan – a lakását nem képes kíséret nélkül elhagyni, háztartási tevékenységeit nem vagy részlegesen képes ellátni.

Ezen esetekben az igénylő szociális segítségre jogosult.

- I. fokozat – Az igénylő egyes tevékenységekben hetente többször segítségre szorul, vagy figyelmet, irányítást igényel. Szociális segítségre, vagy személyi gondozásra jogosult.
- II. fokozat – Részleges segítségre szoruló: az igénylő bizonyos tevékenységek elvégzésében napi rendszeres segítségre szorul, vagy napi szintű kontrollt igényel. Szociális segítségre, vagy személyi gondozásra jogosult.
- III. fokozat – Teljes ellátásra szoruló: az igénylő teljes ellátásra, folyamatos gondozásra, ápolásra szorul, intenzív odafigyelést és gyakori beavatkozást igényel. Idősotthoni elhelyezés indokolt, de annak igénybevételéig házi segítségnyújtásra (szociális segítség, személyi gondozás) jogosult.

¹⁴ 1993. évi III. törvény 59/A. §, valamint a 9/1999. (XI. 24.) SzCsM rendelet

Időotthoni ellátás – Gondozási szükséglet vizsgálatot követően a rászorultság megállapítása az értékelő adatlap alapján az intézményvezető feladata. Időotthoni ellátás az értékelő adatlap III. fokozata, valamint a gondozási szükségletet megalapozó egyéb körülmények esetén indokolt.

2.2.6. Ápolási díj

Az otthonápolási szolgálat gondozásra szoruló, súlyosan egészségkárosodott személynek nyújtott szolgáltatás. Az otthonápolás célja a súlyosan egészségkárosodott személy segítése az önellátási és a háztartási tevékenységek ellátása, valamint a szociális tevékenységek és a művelődés terén.

Az ápolási díjat a tartósan gondozásra szoruló személy otthoni gondozását ellátó nagykorú hozzátartozónak, esetleg a súlyosan egészségkárosodott személlyel együtt élő más személynek folyósítják.

Magyarországon a költségvetési törvényben megszabott alapdíjat, illetve emelt összegű díjat folyósítanak és a helyi önkormányzatok is megszabhatnak méltányos ápolási díjat.

Szlovákiában az ápolási díj odaítéléséről az illetékes munka-, szociális és családügyi hivatal dönt.

3. Szociális ellátások

Szociális ellátások Szlovákiában (jogszabály alapján)	Szociális ellátások Magyarországon (jogszabály alapján)
<p>A szociálisan rászorultak ellátását a megyei önkormányzatok, községek és a magán- vagy nem állami szociális szolgáltatók biztosítják. A megyei önkormányzat és a község kérelem alapján pénzügyi támogatással köteles hozzájárulni a magán- vagy nem állami szociális szolgáltatók által nyújtott szociális szolgáltatásokhoz vagy az általuk fenntartott intézmények működéséhez.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Megyei önkormányzati, illetve magán- vagy nem állami fenntartású szociális intézmények (szolgáltatások) a támogatott lakhatás, a rehabilitációs intézmény, a szociális otthon, a speciális ellátást nyújtó intézmény, a kísérő és felolvasószolgálat és a tolmácsszolgálat. • Községi vagy magán-, illetve nem állami fenntartású szociális intézmények (szolgáltatások) az idősök otthona, a gondozóház, a nappali ellátóközpont, a házi segítségnyújtás, a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, a szállítószolgálat és a nyugdíjas-étkeztetés. 	<p>A személyes gondoskodást a szociálisan rászorultak részére az állam és az önkormányzatok kötelező jelleggel biztosítják. Szolgáltatást nyújthatnak egyházi és civil szervezetek is. A személyes gondoskodás magában foglalja a szociális alapszolgáltatásokat és a szakosított ellátásokat.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az alapszolgáltatások megszervezésével az állam és a települési önkormányzat segítséget nyújt a szociálisan rászorulóknak részére saját otthonukban és lakókörnyezetükben önálló életvitelük fenntartásában, valamint egészségi állapotukból, mentális állapotukból vagy más okból származó problémáik megoldásában. • Szakosított ellátások – ha a rászorult személyekről az életkoruk, egészségi állapotuk, valamint szociális helyzetük miatt az alapszolgáltatások keretében nem lehet gondoskodni, szakosított ellátási formában kell gondozni őket.

A különbség elsődlegesen a jogszabályi felosztásban, struktúrában van. A szlovákiai rendszer a fenntartó oldaláról strukturálja, a magyarországi rendszer pedig a szociális ellátás célzottságából indul ki és jeleníti meg a jogszabályokban a szociális ellátásokat.

3.1. Elsődlegesen idősek számára nyújtható szociális szolgáltatások és ellátások Szlovákiában

3.1.1. Támogatott lakhatás (támogatott lakhatást biztosító intézmény)

A támogatott lakhatás olyan 16. életévét betöltött természetes személy számára biztosított szociális ellátás, aki más segítségére szorul, és annak felügyelete alatt önálló életvitelre képes. Ha a természetes személy a támogatott lakhatás keretein belül biztosított szociális ellátás ideje alatt éri el a nyugdíjkorhatárt, továbbra is részesül az adott szociális ellátásban.

A támogatott lakhatás részeként a felügyeleten kívül lakhatást, szociális tanácsadást biztosítanak, segítséget a jogok és a jogszabályok által védett érdekek érvényesítéséhez, megteremtik az ételkészítés feltételeit, takarítást, mosást, vasalást és a ruházat és textilálya karbantartását biztosítják, szociális rehabilitációs programot működtetnek.

3.1.2. Idősek otthona

Az idősek otthonában olyan személyt részesítenek szociális ellátásban, aki

- a) elérte a nyugdíjkorhatárt és a gondozási szükséglete legalább IV. fokozatú (a szociális szolgáltatásokról szóló törvény melléklete alapján),
- b) vagy egyéb súlyos okból szorul szociális ellátásra az adott intézményben.

Az idősek otthonában személyes gondoskodást nyújtanak, szociális tanácsadást, szociális rehabilitációt, lakhatást, étkeztetést, takarítást, mosást, vasalást, a ruházat és textilálya karbantartását és mindennapi használati tárgyakat biztosítanak, megteremtik az értéktárgyak megőrzésének feltételeit, szabadidős tevékenységet biztosítanak.

3.1.3. Gondozóház

A gondozóházban meghatározott időtartamra részesítenek szociális ellátásban olyan személyes gondoskodást igénylő nagykorú személyt, aki számára nem nyújtható házi segítségnyújtás.

A gondozóházban személyes gondoskodást nyújtanak, szociális tanácsadást, szociális rehabilitációt, lakhatást, étkeztetést, takarítást, mosást, vasalást, valamint a ruházat és textilálya karbantartását biztosítják, megteremtik az értéktárgyak megőrzésének feltételeit.

3.1.4. Rehabilitációs intézmény

A rehabilitációs intézményben más segítségére szoruló személyt, látássérült személyt és siket vagy súlyos, kétoldali halláscsökkenéssel élő személyt részesítenek szociális ellátásban.

A rehabilitációs intézményben szociális rehabilitációt, szociális tanácsadást, személyes gondoskodást nyújtanak, lakhatást, étkeztetést, mosást, takarítást, vasalást, valamint a ruházat és textilálya karbantartását biztosítják.

A rehabilitációs intézmény szolgáltatásai ambuláns szolgáltatás, illetve bentlakásos intézményi ellátás keretein belül vehetők igénybe. A bentlakásos intézményi ellátás csak korlátozott ideig, legfeljebb három hónapig nyújtható; ez az időszak csak egyszer, legfeljebb három hónappal hosszabbítható meg.

3.1.5. Szociális otthon

A szociális otthonban heti bentlakásos formában vagy ambuláns szolgáltatás formájában részesítik szociális ellátásban a nyugdíjkorhatárt be nem töltött személyt, ha ez a személy

- a) más személy segítségére szorul és a gondozási szükséglete legalább V. fokozatú, vagy
- b) vak vagy alig látó és a gondozási szükséglete legalább III. fokozatú.

A szociális otthonban személyes gondoskodást nyújtanak, szociális tanácsadást, szociális rehabilitációt, lakhatást, étkeztetést, takarítást, mosást, vasalást, ruházat és textilálya karbantartását, mindennapi használati tárgyakat biztosítanak, a munkakészségek fejlesztését biztosítják, segítséget nyújtanak a munkaerőpiaci érvényesülés terén és szabadidős tevékenységet biztosítanak, megteremtik a művelődés és az értéktárgyak megőrzésének feltételeit.

Ha a természetes személy a szociális otthonban nyújtott szociális ellátás biztosítása ideje alatt éri el a nyugdíjkorhatárt, továbbra is részesül a szociális ellátásban.

A szociális otthonban nyújtott ellátás nem nyújtható tartós bentlakásos intézményi ellátás formájában.

3.1.6. Speciális ellátást nyújtó intézmény

A speciális ellátást nyújtó intézményben olyan legalább V. fokozatú gondozási szükséglettel rendelkező, más személy segítségére szoruló személyt részesítenek szociális ellátásban, aki egészségkárosodással él, amely elsősorban Parkinson-kór, Alzheimer-kór, pervazív fejlődési zavar, szklerózis multiplex, skizofrénia, különböző okok által kiváltott demencia, siketvaktság, AIDS vagy súlyos fokú organikus pszichoszindróma.

A speciális ellátást nyújtó intézményben személyes gondoskodást nyújtanak, szociális tanácsadást, szociális rehabilitációt, lakhatást, étkeztetést, takarítást, mosást, vasalást, a ruházat és textilálya karbantartását, mindennapi használati tárgyakat biztosítanak, a munkakészségek fejlesztését biztosítják, segítséget nyújtanak a munkaerőpiaci érvényesülés terén és szabadidős tevékenységet biztosítanak, megteremtik a művelődés és az értéktárgyak megőrzésének feltételeit.

3.1.7. Nappali ellátó központ

A nappali ellátó központban olyan más természetes személy segítségére szoruló, legalább III. fokozatú gondozási szükséglettel rendelkező személy részesül szociális ellátásban, aki a nap folyamán csak meghatározott ideig szorul intézményi szociális ellátásra.

A nappali ellátás keretein belül személyes gondoskodást nyújtanak, szociális tanácsadást, szociális rehabilitációt, étkeztetést biztosítanak, a munkakészségek fejlesztését és szabadidős tevékenységet biztosítanak.

3.1.8. Házi segítségnyújtás

A házi segítségnyújtás súlyos egészségkárosodásból eredő hátrányos helyzet, kedvezőtlen egészségi állapot vagy nyugdíjkorhatár elérése esetében igénybe vehető ellátási forma.

A házi segítségnyújtásban az a természetes személy részesülhet, aki

- a) más személy segítségére szorul, és a gondozási szükséglete legalább II. fokozatú,
- b) segítségre szorul az önellátással kapcsolatos tevékenységek, a háztartási tevékenységek, valamint a szociális tevékenységek végzése során.

A házi segítségnyújtást az igénybe vevő személy elsődlegesen a saját otthonában veheti igénybe. A házi segítségnyújtás keretében elvégzendő tevékenységek körét a város a szociális szakértői vizsgálat alapján óraszámokban állapítja meg.

A házi segítségnyújtást nem veheti igénybe az a személy

- a) aki tartós bentlakásos intézményi ellátásban részesül,
- b) akit külön jogszabály¹⁵ szerint ápolási díjban részesülő természetes személy ápol,
- c) aki külön jogszabály¹⁶ szerint személyi segítőnek járó díjban részesül,
- d) akivel szemben karanténintézkedést foganatosítottak fertőző betegség gyanúja vagy igazolt fertőző betegség miatt.

3.1.9. Szállítószolgálat

A szállítószolgálat olyan szociális szolgáltatás, amelyet olyan súlyosan egészségkárosodott személy vehet igénybe, aki személygépjárművel történő nem közforgalmú személyszállítási szolgáltatás igénybevételére van utalva, vagy olyan kedvezőtlen egészségi állapotú személy, aki sík terepen vagy lépcsőn nehezen mozog és az orientációs képessége korlátozott.

A város a szállítószolgálat szolgáltatásait más természetes személyek részére is biztosíthatja, ezek körét önkormányzati rendeletben határozza meg.

Somorja város a szállítószolgálatról szóló önkormányzati rendelete értelmében:

- a) meghatározza a szállítószolgálat igénybe vevőinek körét,
- b) meghatározza azon személyek körét, akik részére a szállítószolgálat igénybevételére vonatkozó támogatást nyújt,
- c) dönt a szállítószolgálat igénybevételére vonatkozó pénzügyi támogatás megítéléséről.

3.1.10. Kísérő- és felolvasószolgálat

A kísérő- és felolvasószolgálat vak vagy alig látó, illetve értelmi fogyatékos természetes személy számára nyújtott szociális szolgáltatás. Nem nyújtható annak a természetes személynek,

- a) aki személyes asszisztensi szolgáltatás igénybevétele céljából részesül pénzbeli támogatásban,
- b) aki a házi segítségnyújtás keretein belül kísérő- és felolvasószolgáltatásban is részesül.

3.1.11. Tolmácsszolgálat

A tolmácsszolgálat tolmácsolásra szoruló természetes személy számára nyújtott szociális szolgáltatás, amely jelnyelvi, orális és taktilis tolmácsolást tesz elérhetővé.

3.1.12. Segédeszközök kölcsönzése

A segédeszközök kölcsönzése súlyos egészségkárosodással élő természetes személy és kedvezőtlen egészségi állapotú, segédeszköz használatára szoruló természetes személy számára nyújtott szociális szolgáltatás.

3.1.13. Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás

A segítségnyújtás szükségességének figyelemmel kísérése és jelzése kedvezőtlen egészségi állapotban lévő természetes személy számára nyújtott szociális szolgáltatás, amelynek célja a szociális válsághelyzet kialakulásának megelőzése vagy annak megoldása.

¹⁵ A súlyos egészségkárosodás szociális következményeinek kompenzálására nyújtott pénzbeli ellátásokról szóló 447/2008. sz. törvény (SK)

¹⁶ ugyanott

3.1.14. Nyugdíjas-étkeztetés

A nyugdíjas-étkeztetés szociális szolgáltatás, melyet Somorja város a szociális programja keretében biztosíthat azoknak a lakosoknak, akik egyedüli jövedelemként öregségi, rokkantsági vagy özvegyi nyugdíjban részesülnek.

A szolgáltatást igénylő személy szociális étkeztetés biztosítása iránti kérelmet nyújt be a városnak a városi hivatalon keresztül. A kérelemhez a szolgáltatás nyújtása ideje alatt minden évben csatolja a nyugdíj aktuális összegét és az egyéb jövedelmeket igazoló dokumentumokat.

Az étkeztetést a város a fenntartói irányítása alatt álló iskolai étkezdékben, az Ambrózia Idősek Otthonában és a várossal étkeztetési szolgáltatási szerződést kötött más étkezdékben biztosítja.

A nyugdíjas-étkeztetésben részesülő személyek az adott év munkanapjain egy étkezési adagnyi, azaz levesből és főételből álló meleg ebédben részesülnek.

3.2. Elsődlegesen idősek számára nyújtható szociális szolgáltatások és ellátások Magyarországon

Alapszolgáltatások:

- a falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás,
- az étkeztetés,
- a házi segítségnyújtás,
- a családsegítés,
- a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás,
- a közösségi ellátások,
- a támogató szolgáltatás,
- az utcai szociális munka,
- a nappali ellátás.

Ezek közül a következőket ismertetjük részletesebben:

3.2.1. Étkeztetés

Azoknak a szociálisan rászorultaknak a legalább napi egyszeri meleg étkezéséről kell gondoskodni, akik azt önmaguk, illetve eltartottjaik részére tartósan vagy átmeneti jelleggel nem képesek biztosítani, különösen

- koruk,
- egészségi állapotuk,
- fogyatékoságuk, pszichiátriai betegségük,
- szenvedélybetegségük, vagy
- hajléktalanságuk miatt.

A feltételeket a települési önkormányzat rendeletben határozza meg. A szolgáltatást szociális konyha és népkonyha keretében nyújtják. Az étkeztetést nyújtó szociális szolgáltató az önkormányzat rendeletében meghatározottak szerint részt vesz a szociális rászorultság megállapításában.

Az étkeztetés a lakosság szükségleteinek megfelelően megszervezhető az étel

- helyben fogyasztásával,
- elvitelének lehetővé tételével,
- lakásra szállításával.

Ha az étkezésben részesülő személy egészségi állapota indokolja, a szakorvos javaslatára – a népkonyha kivételével – az ellátást igénybe vevő részére diétás étkeztetést kell biztosítani.

A szociális konyha olyan alapszolgáltatási forma, ahol az étkeztetés keretében biztosított étel előállítás (melegítése) és kiszolgálása történik.

A népkonyha alkalmi jelleggel és helyben fogyasztással legalább napi egyszeri egy tál meleg ételt biztosít azoknak a szociálisan rászorult személyeknek, akik más étkeztetési formát nem vesznek igénybe.

3.2.2. Házi segítségnyújtás

A szolgáltatást igénybe vevő személy saját lakókörnyezetében biztosítják az önálló életvitel fenntartása érdekében szükséges ellátást.

A házi segítségnyújtás keretében szociális segítséget vagy – a szociális segítség tevékenységeit is magába foglaló – személyi gondozást kell nyújtani.

Szociális segítség keretében biztosítják

- a lakókörnyezeti higiénia megtartásában való közreműködést,
- a háztartási tevékenységben való közreműködést,
- a veszélyhelyzetek kialakulásának megelőzésében és a kialakult veszélyhelyzet elhárításában történő segítségnyújtást,
- szükség esetén a bentlakásos szociális intézménybe történő beköltözés segítését.

Személyi gondozás keretében biztosítják

- a szociális segítség keretein belüli tevékenységeken kívül,
- az ellátást igénybe vevővel a segítő kapcsolat fenntartását,
- a gondozási és ápolási feladatok elvégzését.

Házi segítségnyújtás igénybevételét megelőzően vizsgálni kell a gondozási szükségletet.

A házi segítségnyújtás hozzájárul ahhoz, hogy az ellátást igénybe vevő fizikai, mentális, szociális szükséglete

- saját környezetében,
- életkorának, élethelyzetének és egészségi állapotának megfelelően,
- meglévő képességeinek fenntartásával, felhasználásával, fejlesztésével biztosított legyen.

3.2.3. Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás a saját otthonukban élő, egészségi állapotuk és szociális helyzetük miatt rászoruló, a segélyhívó készülék megfelelő használatára képes időskorú vagy fogyatékos személyek, illetve pszichiátriai betegek részére az önálló életvitel fenntartása mellett felmerülő krízishelyzetek elhárítása céljából nyújtott ellátás.

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás keretében biztosítani kell

- az ellátott személy segélyhívása esetén az ügyeletes gondozónak a helyszínen történő haladéktalan megjelenését,
- a segélyhívás okául szolgáló probléma megoldása érdekében szükséges azonnali intézkedések megtételét,
- szükség esetén további egészségügyi vagy szociális ellátás kezdeményezését.

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás ellátója

- fogyatékos személyek, illetve pszichiátriai betegek részére nyújtott ellátás esetében a támogató szolgáltatást, illetve a pszichiátriai betegek részére közösségi alapellátást nyújtó szolgáltatóval,

- idősek, krónikus betegek részére nyújtott ellátás esetében a területi házi segítségnyújtó szolgálattal együttműködik.

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás biztosítása állami feladat.

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás megszervezéséhez biztosítani kell

- a segélyhívásokat fogadó diszpécserközpontot,
- a segítségnyújtást végző gondozókat foglalkoztató olyan szakmai központot vagy központokat, amelyek a teljes ellátási terület vonatkozásában biztosítják a gondozónak a 30 percen belüli helyszínre érkezését.

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás folyamatos készenléti rendszerben működik. A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás felügyelet szolgáltatási elemeket biztosít.

3.2.4. Idősek nappali ellátása

Az igénybevevők részére lehetőséget biztosít a napközbeni tartózkodásra, pihenésre, társas kapcsolatokra, valamint az alapvető higiéniai szükségleteik kielégítésére. Az ellátást igénybe vevők részére szociális, egészségi, mentális állapotuknak megfelelő napi életritmust biztosító szolgáltatást nyújt, a helyi igényeknek megfelelő közösségi programokat szervez, valamint helyet biztosít a közösségi szervezésű programoknak, csoportoknak, és biztosítja, hogy a szolgáltatás nyitott formában, az ellátotti kör és a lakosság által egyaránt elérhető módon működjék.

A nyitvatartási időt a helyi igényeknek megfelelően kell megszervezni, de az napi 6 óránál nem lehet kevesebb. Az ellátásnak nem része az étkeztetés, de a legtöbb szolgáltatónál az igénybevevőknek lehetőségük van szociális étkeztetést helyben fogyasztással igényelni, így a nappali ellátó intézményben valósul meg az étkeztetés is (külön megállapodás alapján).¹⁷

Jogosultak köre: Tizennyolcadik életévüket betöltött, egészségi állapotuk vagy idős koruk miatt szociális és mentális támogatásra szoruló, önmaguk ellátására részben képes személyek.

Ki biztosítja: A szolgáltatást azon településeken kötelező biztosítani, ahol 3000 főnél több állandó lakos él.¹⁸

3.2.5. Demens személyek nappali ellátása

A nappali demensellátás célja, hogy a demenciával élő személy állapotromlását késleltető támogatást kapjon, mentális leépülése során életminőségét lehetőség szerint minél tovább megőrizve, jó közérzettel, méltó módon élje életét. A nappali demensellátás az idősek nappali ellátásánál bemutatott szolgáltatásokon túl az ellátás részeként biztosítja az étkezést, a meglévő képességek megőrzése és fejlesztése érdekében a napi rendszerességű egyéni és csoportos foglalkozásokat, valamint a folyamatos gondozói felügyeletet.¹⁹

Jogosultak köre: Jogszabályban meghatározott szerv, illetve szakorvos demenciakórképet megállapító szakvéleményével rendelkező személyeket látja el.

Ki biztosítja: A szolgáltatást azon településeken kötelező biztosítani, ahol 10 000 főnél több állandó lakos él. Megszervezhető önálló intézményi formában, vagy más nappali ellátás részeként.

¹⁷ 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 74. § – 80. §

¹⁸ 1993. évi III. törvény

¹⁹ 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 84/A. §

Szakosított ellátások:

Ha a rászorult személyekről az életkoruk, egészségi állapotuk, valamint szociális helyzetük miatt az alapszolgáltatások keretében nem lehet gondoskodni, szakosított ellátási formában kell gondozni őket.

Szakosított ellátási formák:

- Ápolást, gondozást nyújtó intézmények (idősek otthona, pszichiátriai betegek otthona, szenvedélybetegek otthona, fogyatékos személyek otthona, hajléktalanok otthona)
- Rehabilitációs intézmények (pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek, fogyatékos személyek és hajléktalan személyek részére)
- Támogatott lakhatás (fogyatékos személyek, pszichiátriai betegek és szenvedélybetegek részére)
- Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények (időskorúak, fogyatékos személyek, szenvedélybetegek, pszichiátriai betegek és hajléktalan személyek részére)
- Lakóotthonok (fogyatékos személyek, pszichiátriai betegek és szenvedélybetegek részére)

Ápolást, gondozást nyújtó intézmények

3.2.6. Idősek Otthona

Az önmaguk ellátására nem vagy csak folyamatos segítséggel képes személyek részére teljes körű ellátást biztosító intézmény.

Teljes körű ellátás:

- napi legalább háromszori étkezés,
- szükség szerint ruházat, illetve textília biztosítása,
- mentális gondozás,
- egészségügyi ellátás,
- lakhatás.

Jogosultak köre:

- A jogszabályban meghatározott gondozási szükséglettel bíró (értékelő adatlap III. fokozata, vagy a gondozási szükségletet megalapozó egyéb körülmények fennállása), de fekvőbeteg gyógyintézeti kezelést nem igénylő, öregségi nyugdíjkorhatárt betöltött személy,
- a 18. életévét betöltött, betegsége vagy fogyatékosága miatt önmagáról gondoskodni nem képes, jogszabály szerinti gondozási szükséglettel rendelkező személy is ellátható, ha ellátása más típusú, ápolást-gondozást nyújtó intézményben nem biztosítható.²⁰

Ki biztosítja: A települési önkormányzat köteles biztosítani a megyei jogú városokban.

Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények

3.2.7. Időskorúak Gondozóháza

Ideiglenes jelleggel, legfeljebb egyéves időtartamra teljes körű ellátást biztosít. Az elhelyezés különös méltánylást érdemlő esetben egy alkalommal, egy évvel meghosszabbítható.

Jogosultak köre: azok az időskorúak, valamint 18. életévüket betöltött beteg személyek, akik önmagukról betegségük miatt vagy más okból otthonukban időlegesen nem képesek gondoskodni.²¹

Ki biztosítja: harmincezer főnél több állandó lakosú települési önkormányzatok kötelesek biztosítani.

²⁰ 1993. évi III. törvény 67. § – 68/C. §

²¹ 1993. évi III. törvény 80. § – 82. §

Egyéb fontos fogalmak a szociális ellátás területéről

3.2.8. Szociális diagnózis felállítása

A szociális szolgáltatások igénybevételét megelőző, szükségleteket, jogosultságokat vizsgáló módszer. A szociális diagnózis felvétele során a független szakember tényszerűen feltárja az igénylő helyzetét, a számára elérhető természetes erőforrásokat, tájékoztat minden olyan szociális, gyermekjóléti és nem szociális szolgáltatásról, amelyek a problémák megoldásához segítséget nyújtanak. A szociális diagnózist felvevő esetenedzser rendelkezik az adott településen, járásban és megyében elérhető önkormányzati, állami, egyházi és civil fenntartásban működő szociális és gyermekjóléti szolgáltatást nyújtók elérhetőségével, felvilágosítást nyújt az egyes szolgáltatások igénybevételének feltételeiről, valamint a konkrét szolgáltatóval, intézménnyel történő kapcsolatfelvételben is közreműködik. Ezenfelül a pénzbeli, természetbeni támogatásokra, egészségügyi, köznevelési, munkaerőpiaci, továbbá a civil, karitatív szervezetek tevékenységére vonatkozóan tájékoztatást nyújt. A szociális diagnózis kötelezi a szociális szolgáltatókat és a szociális intézményeket.

3.2.9. Ütköző igénybevételek (ütköző szolgáltatások)

A szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatások egyidejű igénybevételére vonatkozó szabályok:

Ha az ellátott ugyanazon a napon több szolgáltatótól, intézménytől, hálózattól, illetve székhelytől, telephelytől (a továbbiakban együtt: engedélyes) is ugyanabban szociális szolgáltatásban részesült, a támogatás szempontjából az adott napon ellátottként csak annál az engedélyesnél vehető figyelembe, amelyik az ellátottról előbb teljesítette az időszakos jelentést.

Szociális étkeztetés esetén – a népkonyha kivételével – a támogatás szempontjából nem vehető figyelembe az ellátott arra a napra, amelyen

- a demens személy időskorúak nappali ellátásában,
- fogyatékos személyek nappali ellátásában,
- pszichiátriai betegek nappali ellátásában,
- szenvedélybetegek nappali ellátásában vagy
- hajléktalan személyek nappali ellátásában is részesül.

Házi segítségnyújtás esetén a támogatás szempontjából nem vehető figyelembe az ellátott arra a napra, amelyen nappali ellátásban is részesül, kivétel a demens személyek nappali ellátása, ami házi segítségnyújtással együtt is igénybe vehető ugyanazon napon.

Adatszolgáltatási kötelezettséggel járó és támogatott *szociális alapszolgáltatás* esetén a támogatás szempontjából nem vehető figyelembe az ellátott arra a napra, amelyen adatszolgáltatási kötelezettséggel járó és támogatott gyermekjóléti alapellátásban, gyermekvédelmi szakellátásban vagy *szociális szakosított ellátásban* is részesül.

3.2.10. Jelzőrendszer

Az egyének, családok, gyermekek problémáinak időben történő felismerése és azok mihamarabbi enyhítése, megoldása érdekében az állam észlelő- és jelzőrendszert működtet. Ez ágazatok, intézmények, szakemberek és magánszemélyek közötti együttműködés, amelynek célja a problémák, veszélyeztető tényezők, krízishelyzetek észlelése és felismerése és jelzése az erre a célra kijelölt professzionális szolgáltató felé. Az észlelő- és jelzőrendszer kiépítése és működtetése a családsegítés feladatkörébe tartozik.

3.2.11. Otthonápolási szolgálat

Az otthoni szakápolás a beteg otthonában háziorvosa rendelésére, szakképzett ápoló által végzett tevékenység a kórházi ellátás kiváltása céljából. Célja, hogy a beteg otthoni környezetben szakszerű ápolásban részesüljön. Ezzel az ellátási formával a kórházi kezelések száma csökkenthető, illetve a bennfekvés időtartama lerövidíthető.

3.2.12. Otthoni hospice-ellátás

A haldokló beteg gondozását célozza a hosszú lefolyású, halálhoz vezető betegségben szenvedő személy testi-lelki ápolása, gondozása, életminőségének javítása, szenvedéseinek enyhítése és emberi méltóságának haláláig való megőrzése céljából. Magában foglalja a haldokló beteg hozzátartozóinak segítségét a beteg ápolásában, és a hozzátartozók lelki gondozását a betegség és a gyász időszakában is. A haldokló beteg gondozását a beteg otthonában, családjá körében kell nyújtani, ennek érdekében az egészségbiztosítás támogatást nyújt. Otthoni hospice-ellátást csak a háziorvos rendelhet el.

3.2.13. Családsegítés

A családsegítés a szociális vagy mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízishelyzet miatt segítségre szoruló személyek, családok számára az ilyen helyzethez vezető okok megelőzése, a krízishelyzet megszüntetése, valamint az életvezetési képesség megőrzése céljából nyújtott szolgáltatás. A családsegítés keretében biztosítani kell a szociális, életvezetési és mentálhigiénés tanácsadást, az anyagi nehézségekkel küzdők számára a pénzügyi, természetbeni ellátásokhoz, továbbá a szociális szolgáltatásokhoz való hozzájutás megszervezését, a szociális segítőmunkát, a közösségfejlesztő programok szervezését, valamint egyéni és csoportos készségfejlesztést, a kríziskezelést, továbbá a nehéz élethelyzetben élő családokat segítő szolgáltatásokat. Családsegítés a gyermekjóléti szolgáltatással egy szolgáltató – a család- és gyermekjóléti szolgálat, valamint a család- és gyermekjóléti központ – keretében működtethető.

3.2.14. Önkormányzat által biztosított pénzügyi ellátások

A Szoc. törvény rendelkezései alapján az ott szabályozott pénzügyi és természetbeni ellátások kiegészítéseként az önkormányzat rendeletben meghatározott feltételek alapján – pénzügyi vagy természetbeni formában – települési támogatást nyújt. Települési támogatás keretében nyújtható támogatás különösen

- a lakhatáshoz kapcsolódó rendszeres kiadások viseléséhez,
- a 18. életévét betöltött tartósan beteg hozzátartozójának az ápolását, gondozását végző személy részére,
- a gyógyszerkiadások viseléséhez,
- a lakhatási kiadásokhoz kapcsolódó hátralékot felhalmozó személyek részére.

Általánosságban elmondható, hogy az önkormányzatok legalább települési támogatásként szabályozzák az egyszeri pénzügyi támogatásokat. Győr rendkívüli települési támogatást, kamatmentes kölcsönt, mint nem rendszeres pénzügyi ellátást, valamint gyógyszer-támogatást, lakhatási támogatást, ápolási támogatást, nevelési támogatást, egészségügyi szolgáltatásra jogosító támogatást, mint rendszeres pénzügyi ellátást biztosít. Emellett működik az adósságkezelési szolgáltatás is.

Forrásjegyzék (SK):

- *40/1964. sz. törvény a Polgári Törvénykönyvről.*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1964/40/20191201>
- *460/1992. sz. alaptörvény, A Szlovák Köztársaság Alkotmánya.*
https://www.slov-lex.sk/documents/10184/493483/460_1992.pdf/f31eac08-36bd-4f8d-8715-5a6564585e8f
- *302/2001 sz. törvény a magasabb szintű területi egységek önkormányzásáról (a megyei önkormányzatokról szóló törvény).*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2001/302/20210101>
- *453/2003 sz. törvény a szociális ügyek, családjegy és foglalkoztatási szolgáltatások területén működő államigazgatási szervekről, valamint egyes törvények módosításáról és kiegészítéséről.*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/453/>
- *601/2003. sz. törvény a létminimumról, valamint egyes törvények módosításáról és kiegészítéséről.*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/601/20210119>
- *365/2004. sz. törvény az egyes területeken érvényesítendő egyenlő bánásmódról és a hátrányos megkülönböztetés elleni védelemről (antidiszkriminációs törvény).*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/365/20160102>
- *447/2008. sz. törvény a súlyos egészségkárosodás szociális következményeinek kompenzálására nyújtott pénzbeli ellátásokról.*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/447/20220101>
- *A szociális szolgáltatásokról, valamint az iparszerű vállalkozásokról szóló 455/1991. sz. törvény (iparüzési törvény) módosításáról és kiegészítéséről szóló 448/2008. sz. törvény.*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/448/20220101>
- *417/2013 sz. törvény az anyagi rászorultság esetén nyújtott pénzbeli ellátásról, valamint egyes törvények módosításáról és kiegészítéséről.*
<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2013/417/20210101>
- <https://www.slov-lex.sk/zoznam-tezaurov/-/tezaurus/koncept/-SK-tezaury-1-1-koncepty-245>
- <https://www.slov-lex.sk/zoznam-tezaurov/-/tezaurus/koncept/-SK-tezaury-1-1-koncepty-11>
- https://regi.ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410000/420001/Jogkepessseg_es_cselekvokesseg20091202.html
- *Somorja város 3/2019. önkormányzati rendelete a szociális szállító szolgálatról.*
<https://samorin.sk/contract-category/vseobecne-zavazne-nariadenie-vzn-platne/>
- *Somorja város 3/2021. önkormányzati rendelete a szociális szolgáltatásokról, valamint az ezekért fizetendő térítési díj összegéről és fizetési módjáról.*
<https://samorin.sk/contract-category/vseobecne-zavazne-nariadenie-vzn-platne/>
- *Somorja város 4/2021. sz. önkormányzati rendelete a lakosoknak anyagi rászorultság esetén nyújtható egyszeri segélyről, pénzügyi támogatásokról és juttatásokról.*
<https://samorin.sk/contract-category/vseobecne-zavazne-nariadenie-vzn-platne/>

Forrásjegyzék (HU):

- *1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (szociális törvény).*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300003.tv>
- *9/1999. (XI. 24.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások igénybevételéről.*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99900009.scm>
- *1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről.*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000001.scm>
- *63/2006. (III. 27.) Korm. rendelet a pénzbeli és természetbeni szociális ellátások igénylésének és megállapításának, valamint folyósításának részletes szabályairól.*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0600063.kor>
- *36/2007. (XII. 22.) SzMM rendelet a gondozási szükséglet, valamint az egészségi állapoton alapuló szociális rászorultság vizsgálatának és igazolásának részletes szabályairól.*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700036.smm>
- *A 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről.*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300005.tv>
- *2021. évi XC. törvény Magyarország 2022. évi költségvetéséről.*
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A2100090.TV&searchUrl=/gyorskereso>
- *Emberi Erőforrások Minisztériuma – Szakmai ajánlás: A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól 2. kiadás.*
- *Az EMMI által kiadott dokumentum: Útmutató a szociális diagnózis elkészítéséhez.*
<https://szocialisportal.hu>

Összegzés

A közös fogalomtár összeállítására vállalkozó győri és somorjai szakemberek számára az INTERREG kisprojekt csak nagyon rövid, alig három hónapos időkeretet biztosított a feladat elvégzésére. Ennek ellenére figyelemre méltó eredmény született, amely részletes bepillantást ad a két ország időskori ellátásának rendszerébe. Megmutatja azokat a területeket, ahol a hasonlóságnak köszönhetően természetes lehet az együttműködés és felvázolja azokat is, ahol a különbözőségek miatt a jövőbeli közös munka tervezése nagy odafigyelést igényel. Egyben az is látszik, melyek azok a területek, amelyeken lehetőség van a tapasztalatok átvételére a másik országban. A közös munka folytatása olyan eredményekkel kecsegtet, amelyek azon kívül, hogy helyi szinten javítják az időskori ellátás színvonalát, sok esetben túlmutatnak a regionális együttműködésen és akár országos, központi szintű figyelmet is érdemelnek.

Jelen kiadvány tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió hivatalos álláspontját.

Európai Regionális Fejlesztési Alap

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési alap társfinanszírozásával valósult meg

www.skhu.eu
www.rdvegtc-spf.eu